

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

**Методичні рекомендації
щодо забезпечення самостійної роботи студентів
з дисципліни**

**“ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ”
(для бакалаврів)**

МАУП

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2010

Підготовлено доцентом кафедри теоретичної та прикладної економіки
Н. В. Руденко

Затверджено на засіданні кафедри теоретичної та прикладної економіки
(протокол № 10 від 12.05.08)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Руденко Н. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни “Основи економічної теорії” (для бакалаврів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2010. – 69 с.

Методичні рекомендації містять пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Основи економічної теорії”, теми самостійної роботи студентів, питання для самоконтролю, список літератури.

- © Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2010
- © ДП «Видавничий дім «Персонал», 2010

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна дисципліна “Основи економічної теорії” передбачає вивчення основних закономірностей економічного життя та відображення їх у системі економічних категорій, принципів, законів, моделей. Самостійне опанування дисципліною сприятиме глибшому розумінню студентами сучасної ринкової економіки, формування підприємництва, заснованого на різних формах власності, позитивних і негативних чинників розвитку національної економіки, а також структури сучасних міжнародних економічних відносин, механізму і специфіки їх реалізації.

Мета самостійної роботи – сформувати економічний світогляд учасника суспільного виробництва, здатного до самостійної підприємницької діяльності в умовах ринкової економіки; допомогти йому оволодіти економічним інструментарієм прийняття раціональних господарських рішень за умов обмеження ресурсів і альтернативних варіантів їх використання.

Завдання самостійної роботи – засвоєння, закріплення і систематизація відповідних теоретичних знань, а також їх застосування на практиці. Самостійна робота забезпечує підготовку студентів до поточних аудиторних занять та виконання модульних контрольних робіт.

Основне завдання студента – не завчити якісь постулати, а виробити економічне мислення, вміння логічно, доказово доводити і обґрунтовувати ті чи інші положення. Для цього важливо повніше розкривати реальні економічні процеси, зіставляти погляди і підходи з метою вибору максимально ефективного рішення.

У ході самостійної роботи студентів з метою самоконтролю набутих знань активно використовуються контрольні питання, тестові та розрахункові завдання. Мета теоретичних завдань – визначити рівень засвоєння основних закономірностей і принципів розвитку економіки, методичних положень, які є фундаментальними поняттями економічної теорії. Практичні завдання покликані визначити вміння студента застосовувати теоретичні знання при визначенні конкретних економічних ситуацій та знаходженні шляхів вирішення проблем.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	Змістовий модуль I. Загальні засади економічного розвитку та формування ринку
2	Основи економічної теорії: предмет, метод і функції
3	Безмежність потреб і обмеженість ресурсів – проблема економічного вибору
4	Економічні системи суспільства
5	Форми організації суспільного виробництва
6	Відносини власності в економічній системі
7	Сучасний ринок, його сутність, структура та умови функціонування
8	Механізм саморегулювання ринку: попит, пропозиція, ціна
9	Конкуренція та її роль у ринковій економіці
10	Підприємництво і підприємство в ринковій економіці
11	Витрати виробництва та формування прибутку
12	Змістовий модуль II. Функціонування національної та світової економіки
13	Національна економіка та її показники
14	Економічне зростання і макроекономічна нестабільність
15	Безробіття та зайнятість населення
16	Грошовий обіг та інфляція
17	Фінансова система. Державний бюджет
18	Кредитно-банківська система
19	Державне регулювання ринкової економіки
20	Світове господарство та основні тенденції його розвитку

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ “ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ”

Змістовий модуль I. Загальні засади економічного розвитку та формування ринку

Тема 1. Основи економічної теорії: предмет, метод і функції

Питання для контролю знань

1. Назвіть основні напрями розвитку економічної теорії від часу її виникнення до початку ХХІ ст.
2. Які економічні умови сприяли виникненню економічної теорії як науки?
3. Назвіть коло проблем, які вивчає економічна теорія.
4. Які ви знаєте методи пізнання економічних процесів?
5. Спільне і відмінне між економічними законами і законами природи?
6. В чому полягає органічний зв'язок економічних категорій, економічних законів, економічних відносин?
7. В чому полягає взаємозв'язок функцій економічної теорії?
8. Чим відрізняється мікроекономіка від макроекономіки? Який зв'язок між ними?
9. Згадайте один день із життя своєї сім'ї, визначте, в яких випадках її члени ставали суб'єктами економічних відносин?
10. Місце економічної теорії в системі економічних наук.

Питання для поглибленого вивчення

1. Розвиток економічної думки в Україні.
2. Позитивний і нормативний аналіз економічних процесів.

Тестові завдання

1. ***В економічній науці першою в історії була школа:***
 - а) марксизму;
 - б) меркантилізму;
 - в) кейнсіанства;
 - г) класичної політекономії;
 - д) фізіократів.

2. Економічна теорія — це наука про економічну політику держави, про необхідність державного регулювання ринкової економіки шляхом стимулювання попиту і інвестицій. Таке трактування належить науковій школі:

- а) класичної політичної економіки;
- б) маржиналізму;
- в) кейнсіанства;
- г) інституціоналізму.

3. Які з перерахованих властивостей не характерні для економічних законів?

- а) мають об'єктивний характер, не залежать від волі і свідомості людей;
- б) мають історичний характер;
- в) належать відкриттю та використанню їх людиною;
- г) діють довічно і завжди.

4. Назва економічної науки “політична економія” вперше з'явилася в:

- а) 1647 р.;
- б) 1615 р.;
- в) 1776 р.;
- г) 1867 р.

5. Економічна політика — це:

- а) заходи, спрямовані на вирішення економічних проблем;
- б) конкуренція різних економічних ідей;
- в) здатність управляти економічними процесами;
- г) здатність приймати ефективні господарські рішення.

6. Позитивний напрямок економічної теорії вивчає:

- а) те, що є;
- б) що повинно бути;
- в) позитивні тенденції в економічному розвитку.

7. Основні функції економічної теорії комплексно розкриває таке положення:

- а) економічна теорія повинна розкривати економічні закони;
- б) економічна теорія виконує практичну, пізнавальну функції та формує економічне мислення;

в) економічна теорія розробляє наукові основи управління господарством.

Практичне завдання

Заповніть таблицю

Основи економічної теорії		
Предмет	Функції	Методи досліджень

Тема 2. Безмежність потреб і обмеженість ресурсів – проблема економічного вибору

Питання для контролю знань

1. Що таке “потреба”? Які виникають потреби? Чи є зв’язок між потребами та виробництвом?
2. На прикладі розвинених ринкових країн покажіть розвиток потреб у ХХ – на початку ХХІ ст..
3. Чи погоджуєтесь ви з твердженням: “Потреби – обмежені, оскільки існують фізичні межі їх задоволення?”
4. Як пов’язані між собою матеріальні і соціальні потреби людей?
5. У чому полягає взаємозв’язок потреб і інтересів? Що таке “економічний інтерес”?
6. Коли потреба не стає інтересом? Наведіть приклад.
7. Назвіть основні фактори виробництва і розкрийте їх особливості та взаємозв’язок.
8. Розкрийте сутність понять “альтернативна вартість”, “межа виробничих можливостей”.

Питання для поглибленого вивчення

1. Теорії потреб (мотивацій). Теорія потреб Маслоу. Теорія потреб Мак-Келланда.
2. Економічний закон зростання потреб та здатність суб’єктів економіки до самообмеження.
3. Суперечливості економічних інтересів і способи їх розв’язання.
4. Показники результативності суспільного виробництва – основні напрями підвищення його ефективності.

Тестові завдання

1. У виникненні економічних потреб визначальними є такі чинники:

- а) свідомість людини;
- б) фізіологія людини;
- в) організація життя людини;
- г) клімат країни;
- д) професія людини;
- е) величина заробітної плати.

2. Усвідомлення потреб означає появу:

- а) інтересу;
- в) дії;
- б) стимулу;
- г) нової потреби.

3. Економічні інтереси — це:

- а) практичні дії людей для досягнення потреб;
- б) бажання людей мати матеріальні та інші блага;
- в) спонукальні мотиви дій економічних суб'єктів для задоволення потреб.

4. Правильне визначення закону зростання потреб дається в такому положенні:

- а) це внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між поставленою метою і зростанням особистих потреб людини;
- б) це внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між виробництвом і особистим споживанням, потребами і здібностями людей;
- в) це внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між потребами та інтересами людей;
- г) це внутрішньо необхідні, сталі й суттєві зв'язки між виробництвом і особистими здібностями людей.

5. Існування економічних проблем можна пояснити такими причинами:

- а) впливом держави на економіку та зростаючим населенням Землі;
- б) забрудненням навколишнього середовища і наявністю транснаціональних корпорацій;
- в) наявністю безробіття та інфляції;

г) необмеженістю бажань людей та обмеженістю ресурсів.

6. Оскільки людські потреби безмежні, а ресурси для їх задоволення обмежені, то суспільство повинно:

- а) використовувати ресурси таким чином, щоб отримувати максимальну віддачу;
- б) зберігати якомога більше грошей;
- в) балансувати доходи та витрати;
- г) обмежувати використання ресурсів на основі нових технологій.

7. Альтернативна вартість нової лікарні — це:

- а) та кількість інших продуктів, виробництвом яких довелося пожертвувати, щоб побудувати цю лікарню;
- б) сума грошей, що виплачується її персоналу як заробітна плата;
- в) сума грошей, яку лікарня отримує з бюджету протягом року на свої потреби;
- г) вартість спорудження лікарні (наступного року).

8. Сутність економічних інтересів розкриває:

- а) потреба в чому-небудь, необхідному для життєдіяльності і розвитку людини;
- б) форма виявлення економічних потреб;
- в) певний рівень та динаміка задоволення економічних потреб;
- г) спонукання економічних суб'єктів до діяльності для задоволення потреб.

Практичне завдання

Таблиця виробничих можливостей певної країни

Види продукції	Виробничі можливості				
	A	B	C	D	E
Автомобілі (млн.)	0	2	4	6	8
Балістичні ракети (тис.)	30	27	21	12	0

Спираючись на дані таблиці:

- а) відобразіть їх на графіку; визначіть, про що свідчать точки на кривій?
- б) поясніть: якщо економіка знаходиться в точці "С", якими будуть витрати на виробництво додаткового мільйона автомобілів?

- в) позначте точку “Х” перед кривою, а точку “У” — зовні кривої виробничих можливостей. Про що вони свідчать? За яких умов економіка зможе досягти точки “У”?

Тема 3. Економічні системи суспільства

Питання для контролю знань

1. У чому полягає сутність економічної системи?
2. Розгляньте сутність і взаємозв'язок структурних елементів економічної системи.
3. Що є критеріями розмежування типів економічних систем?
4. Які види та типи економічних систем вам знайомі?
5. Розкрийте основні засади функціонування сучасних змішаних систем. В чому їх особливості та спільні ознаки?

Питання для поглибленого вивчення

1. Еволюція ринкових відносин: від ринку вільної конкуренції до соціально-орієнтованої ринкової економіки.
2. Особливості економік перехідного періоду.
3. Україна в структурі загальноцивілізаційного процесу.

Тестові завдання

1. З перелічених визначень економічної системи правильним є:

- а) сукупність взаємопов'язаних і відповідним чином упорядкованих елементів економіки, що утворюють певну цілісність, економічну структуру суспільства;
- б) сукупність відносин між людьми, що складаються з приводу виробництва, розподілу, обміну і споживання економічних благ;
- в) історично визначений спосіб виробництва;
- г) упорядкована система зв'язків між виробниками і споживачами матеріальних і нематеріальних благ;
- д) сукупність економічних процесів, що функціонують у суспільстві на основі притаманних їй відносин власності та організаційно-правових норм.

2. Виробничі відносини — це:

- а) відносини людини з природою;

- б) відносини між людьми виробничої та невиробничої сфер діяльності;
- в) економічні відносини між людьми, що складаються в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання матеріальних благ.

3. Економічна система – це:

- а) велика інтегрована за рівнем економічного розвитку група країн світу;
- б) сукупність принципів і правил господарювання в тій чи іншій країні;
- в) історично зумовлена й законодавчо закріплена система основних економічних відносин, що виникли в процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання суспільного продукту.

4. Основними елементами економічної системи – є:

- а) економічна структура суспільства;
- б) економічна структура продуктивних сил суспільства;
- в) організаційно-економічні виробничі відносини;
- г) соціально-економічні виробничі відносини.

5. Система економічних відносин охоплює:

- а) систему взаємодії людини з природою;
- б) систему юридичних, ідеологічних та інших відносин;
- в) економічну систему структури продуктивних сил;
- г) систему соціально-економічних виробничих відносин.

6. Економічна система, в якій держава здійснює макроекономічне регулювання, називається:

- а) командно-адміністративна;
- б) змішана;
- в) ринкова;
- г) традиційна.

Практичне завдання

Заповніть таблицю порівняльної характеристики основних типів економічних систем

Основні ознаки	Традиційна	Командна	Ринкова	Змішана
1. Переважна форма власності				
2. Стан економічних суб'єктів				
3. Конкуренція				
4. Ціни				
5. Розподіл прибутків				

Тема 4. Форми організації суспільного виробництва

Питання для контролю знань

1. Основні риси натурального і товарного виробництва.
2. Основні етапи суспільного поділу праці.
3. Як ви розумієте економічну відокремленість товаровиробників?
4. В Індії канали та дамби будують переважно за рахунок ручної праці. В Голландії таке будівництво ведеться головним чином з використанням техніки. Який метод будівництва ефективніший? Поясніть свою відповідь.
5. Які відмінності між матеріальним і нематеріальним виробництвом? Що таке “духовне виробництво”?
6. Які властивості має товар?
7. Розгляньте теорії вартості (цінності).
8. Назвіть основні моделі товарного виробництва.
9. Які новітні явища і тенденції відображують розвиток товарних відносин за сучасних умов?

Питання для поглибленого вивчення

1. Місце та роль людини в сучасному суспільному виробництві.
2. Показники результативності суспільного виробництва, основні напрями підвищення його ефективності.

Тестові завдання

1. Прикмета, характерна для товарного виробництва, але не властива для натурального:

- а) ручна універсальна праця;
- б) виробництво продуктів для обміну;
- в) використання природних ресурсів;
- г) правильні відповіді а) і б).

2. Характерними ознаками натурального господарства є:

- а) відсутність коопераційних зв'язків з іншими господарськими структурами;
- б) досить повільні організаційні, технічні та технологічні зміни;
- в) участь у суспільному поділі праці;
- г) правильні відповіді а) і б).

3. Товарне виробництво виникає за умов:

- а) суспільного характеру праці;
- б) суспільного поділу праці;
- в) наявності приватної власності;
- г) економічної відокремленості виробника;
- д) наявності споживчих благ;
- е) суттєвих відмінностях у праці.

4. Об'єктивною основою для виникнення економічної відокремленості виробників є:

- а) приватна власність на засоби виробництва;
- б) територіальна відокремленість виробників;
- в) соціально-економічна неоднорідність праці;
- г) виробництво різних видів продукції.

5. Тільки товарне виробництво характеризує такі ознаки:

- а) суспільний поділ праці;
- б) універсалізація праці;
- в) продукти виробництва не для власного споживання, а для продажу;
- г) економічні зв'язки між виробництвом і споживанням опосередковані грошима;
- д) економічна відособленість виробників і розвиток обміну;
- е) можливість визначати, що, як і для кого виробляти.

6. Суть товарного виробництва точніше відображає:

- а) виробництво продуктів для споживання іншими;
- б) виробництво продуктів для обміну через купівлю-продаж;
- в) створення найефективніших форм та способів поєднання факторів виробництва;
- г) переробка природної сировини для надання їй властивостей, здатних задовольняти потреби людини.

7. Існування в середині товарного виробництва двох основних різновидів: простого і розвинутого обумовлює:

- а) тип приватної власності на засоби виробництва;
- б) галузь, в якій функціонує виробництво;
- в) рівень спеціалізації виробництва.

8. Товар від нетовару (продукту) відрізняється:

- а) здатний задовольняти потреби людини;
- б) здатний обмінюватись на інші товари;
- в) він є продуктом людської праці;
- г) правильної відповіді немає.

9. Сутність вартості товару розкриває?

- а) вартість товару — це матеріальні витрати виробника на його створення;
- б) вартість товару — це витрачена праця виробника на виготовлення товару;
- в) вартість товару — це суспільна праця, втілена в товарі.

10. З наведених положень споживчою вартістю та її джерелом є:

- а) корисність;
- б) рідкість речі;
- в) конкретна праця;
- г) співвідношення попиту і пропозиції?

Практичне завдання

Охарактеризуйте класифікацію суспільного поділу праці за видами і формами.

Тема 5. Відносини власності в економічній системі

Питання для контролю знань

1. Поясніть сутність і взаємозв'язок між юридичним та економічним змістом власності.
2. Охарактеризуйте сутність категорій “належність”, “володіння”, “розпоряджання” та “використання”. Охарактеризуйте основні типи, види та форми власності, що притаманні сучасному ринковому господарству.
3. За якими критеріями здійснюється класифікація об'єктів власності?
4. Охарактеризуйте основні напрями реформування відносин власності в Україні.
5. Розкрийте зміст понять “демонополізація”, “роздержавлення”, “приватизація” власності.

Питання для поглибленого вивчення

1. Специфікація прав власності. Теорема Р. Коуза.
2. Інтелектуальна власність. Досвід розвинених країн у відносинах з приводу інтелектуальної власності.
3. Особливості акціонерної форми власності.
4. Особливості здійснення процесів роздержавлення та приватизації в Україні.

Тестові завдання

1. Власність — це:

- а) відношення людини до речі;
- б) сама річ;
- в) відношення людей один до одного з приводу привласнення речей.

2. Такий спосіб закріплення прав власності за суб'єктами можна вважати за сучасних умов основним?

- а) силу;
- б) звичаї, традиції;
- в) моральні установки;
- г) юридичні норми.

3. Виникнення відносини власності з приводу будь-якого об'єкта має бути:

- а) загальнодоступним;
- б) обмеженим;
- в) безмежним;
- г) здатним задовольнити певні потреби людей.

4. Справедливість ствердження: "Власність — це завжди відчуження":

- а) так;
- б) ні;
- в) так, якщо об'єктом власності виступає земля;
- г) так, якщо об'єктом власності виступає особисте майно.

5. Процес отримання корисного ефекту від споживання блага відображає категорія:

- а) користування;
- б) володіння;
- г) розпорядження.

6. Людина, яка взяла автомобіль на прокат, є:

- а) користувачем;
- б) розпорядником;
- в) володарем;
- г) водієм.

7. Найбільшими правами на певний об'єкт наділено:

- а) користувача;
- б) розпорядника;
- в) володаря.

8. Не є формою реалізації прав власності:

- а) управління об'єктом власності;
- б) привласнення корисного ефекту від використання власності;
- в) вирішення питання про продаж об'єкта власності;
- г) правильної відповіді немає.

9. Відносини власності впливають на економічне життя за такими напрямками:

- а) визначають, в чиїх інтересах відбувається виробництво;
- б) формують заінтересованість у ефективному використанні економічних ресурсів;

в) становлять одну з умов поділу праці.

10. В Україні юридично визначено такі види державної власності

- а) державна;
- б) комунальна;
- в) місцева.

11. Приватизація — це:

- а) перехід об'єкта у власність місцевих органів влади;
- б) передача майна в оренду з правом наступного викупу;
- в) відчуження державної власності на користь приватних осіб;
- г) розподіл частини державної власності серед юридичних осіб.

12. Якщо будь-яке майно взяти в оренду, то орендар:

- а) є потенційним власником;
- б) розпоряджається споживчою вартістю майна;
- в) є повним власником;
- г) розпоряджається цінністю майна (може продати або подарувати);
- д) є власником майна;
- е) майно є безвласним;
- є) всі відповіді неправильні.

13. Відокремте позитивні і негативні прояви приватної власності:

- а) майнова диференціація власників;
- б) чітка залежність благоустрою власника від результатів виробничої діяльності;
- в) сприяє розвитку підприємництва;
- г) посилює конкурентну боротьбу.

Тема 6. Сучасний ринок, його сутність, структура та умови функціонування

Питання для контролю знань

1. Що таке ринок?
2. Як пов'язані між собою поняття “ринкова економіка” та “ринок”?
3. Які найпоширеніші критерії класифікації ринків вам знайомі?

4. Назвіть переваги та недоліки ринку.
5. Поясніть, як Ви розумієте головний принцип ринкового господарювання — наявність економічної свободи.
6. Розкрийте сутність ринкової інфраструктури та її соціальну роль.

Питання для поглибленого вивчення

1. Особливості переходу України до ринку.
2. Еволюція ринкових відносин.
3. Формування ринкової інфраструктури в Україні.

Тестові завдання

1. За умов ринкової економіки, які товари і послуги виробляти вирішує:

- а) президент України;
- б) уряд;
- в) парламент;
- г) продавці;
- д) покупці;
- е) господарський план.

2. Ринок –це:

- а) сукупність актів купівлі-продажу;
- б) взаємовідносини між продавцями і покупцями;
- в) економічна форма обміну в тому випадку, коли продукт є товаром;
- г) система економічних відносин між людьми, які охоплюють процеси виробництва, розподілу, обміну і споживання;
- д) всі відповіді правильні.

3. Розподіліть об'єкти та суб'єкти ринкових відносин:

- а) підприємець Васильченко;
- б) акціонер Гончарук;
- в) апельсини;
- г) комп'ютер;
- д) домогосподарка Федотова;
- е) банк "Правекс";
- е) гроші;
- ж) трудові навички робітника.

4. До основних груп суб'єктів ринкових відносин входять:

- а) фізичні особи;
- б) бюджетні організації;
- в) домашні господарства;
- г) підприємства, які існують за рахунок дотацій;
- д) підприємства, що мають прибуток;
- е) уряд країни.

5. До моделі кругообігу входять два типи ринків:

- а) реальний та грошовий;
- б) реальний і ринок продуктів та послуг;
- в) грошовий ринок і ринок ресурсів;
- г) ринок продуктів і послуг та ринок ресурсів.

6. Ринок, де можна отримати позику, придбати цінні папери називається:

- а) валютний;
- б) кредитний;
- в) фінансовий;
- г) цінних паперів;
- д) інвестиційний;
- е) фондовий.

7. Ринкова інфраструктура охоплює такі підприємства:

- а) рекламна агенція;
- б) товарна біржа;
- в) торговий дім;
- г) аудиторська фірма;
- д) податкова адміністрація;
- е) служба зайнятості.

8. На фондовій біржі здійснюються операції з:

- а) акціями, облігаціями, векселями;
- б) іноземною валютою;
- в) продовольчими товарами;
- г) основними фондами підприємств.

9. З наведених ознак характеризують поняття “вільний ринок” такі:

- а) монополія держави;
- б) обмежена кількість виробників;

- в) вільний доступ до ринку;
- г) можливість вкладати гроші в будь-яку сферу;
- д) доступність інформації про попит, пропозицію, ціну, норму прибутку;
- е) вільне ціноутворення.

10. Така з наведених характеристик суперечить поняттю “конкурентний ринок”:

- а) велика кількість продавців;
- б) виробник може впливати на ринкову ціну;
- в) відносно легкий вхід виробників у конкретний ринок.

Практичне завдання

Номинальна вартість акції 200 г. о., дивіденд — 20 г. о., дисконтна ставка — 5 %. Визначити курс акції.

Тема 7. Механізм саморегулювання ринку: попит, пропозиція, ціна

Питання для контролю знань

1. Дати визначення категорії “попит”. Який вигляд має крива попиту?
2. Зв’язок яких явищ виражає закон попиту?
3. Як впливають на попит нецінові чинники?
4. Що виражає взаємодія попиту та пропозиції?
5. Розкрийте сутність поняття “пропозиція” та з’ясуйте чинники, які на неї впливають.
6. Поясніть термін “еластичність”. Охарактеризуйте види еластичності попиту та еластичності пропозиції.
7. Що таке “ціна ринкової рівноваги”? Які функції вона виконує?
8. Хто є автором класичного принципу “невидимої руки”? Чи є він актуальним для сучасної економіки таких країн, як США, Японія, Німеччина?
9. На ваш погляд, чого більше в ринковому механізмі: стихії, анархії, автоматизму, внутрішнього порядку? Поясніть свій вибір.
10. Якими “провалами” (фіаско) ринку обґрунтовують необхідність обмеження ринкових сил?

Питання для поглибленого вивчення

1. Діалектика залежності попиту і пропозиції. Теорія загальної рівноваги.
2. Практичне значення теорії еластичності.

Тестові завдання

1. Сутність закону попиту полягає:

- а) у кількості продукту, яку споживачі бажають і спроможні купити на ринку за певну ціну за певний проміжок часу;
- б) у зростанні попиту, що супроводжується зростанням пропозиції товарів і послуг і зростанням цін;
- в) у зниженні ціни на один товар, що зменшує попит на інші товари;
- г) обернена залежність між ціною продукту і величиною попиту на нього.

2. Сутність закону пропозиції полягає?

- а) у кількості продуктів, яку виробник бажає та спроможний виробити і постачати для продажу на ринку за певну ціну впродовж визначеного проміжку часу;
- б) у тому, коли ціна на товари зростає, величина пропозиції зменшується;
- в) у тому, коли ціна на взаємодоповнюваний продукт зростає, пропозиція продукту також зростатиме;
- г) у прямій залежності між ціною та кількістю пропонованого продукту.

3. Якщо два товари взаємозамінні, то зростання ціни на перший товар призведе до:

- а) зниження попиту на другий товар;
- б) зростання попиту на другий товар;
- в) зростання обсягу попиту на другий товар;
- г) зниження обсягу попиту на другий товар.

4. Закон попиту — це:

- а) причинно-наслідковий зв'язок між ціною товару і величиною попиту;
- б) взаємозв'язок попиту і пропозиції;
- в) зростання пропозиції товарів, що супроводжується зменшенням попиту;

г) зростання доходів споживачів, що супроводжується зростанням попиту.

5. Нецінові фактори попиту:

- а) кількість покупців;
- б) доходи споживачів;
- в) ціни на супутні товари;
- г) місткість ринку;
- д) кліматичні умови;
- е) ціни на товари.

6. Закон пропозиції — це:

- а) причинно-наслідковий взаємозв'язок ціни і пропозиції товарів;
- б) чим нижча ціна, тим менше товарів виробник багатиме і матиме можливість поставити на ринок;
- в) чим більший попит на товар, тим вищими будуть ціни на нього;
- г) зростання пропозиції товару веде до зменшення ціни.

7. Нецінові фактори впливу на пропозицію товарів:

- а) зміни цін на ресурси;
- б) вдосконалення технології виробництва;
- в) зміна цін на споріднені товари;
- г) зміни у бюджетно-податковій політиці;
- д) очікування підприємців.

8. Якщо зміна ціни на 1% викликає зміну обсягу попиту, що перевищує 1%, то це свідчить про наявність:

- а) еластичного попиту;
- б) нееластичного попиту;
- в) абсолютно нееластичного попиту;
- г) абсолютно еластичного попиту.

9. Внаслідок встановлення ціни на товар на ринку вище рівноважної:

- а) утвориться дефіцит товару;
- б) утвориться надлишок товару;
- в) встановиться часткова рівновага;
- г) правильної відповіді немає.

10. На пропозицію певного товару не впливають такі фактори:

- а) витрати виробництва;

- б) кількість продавців;
- в) зміна цін на інші товари;
- г) зміна ставки податку з доходів громадян;
- д) правильної відповіді немає.

Практичне завдання

В таблиці наведено дані, які характеризують різні ситуації на ринку консервованих огірків.

Ціна (грн)	Обсяг попиту (млн. банок за рік)	Обсяг пропозиції(млн банок за рік)
8	70	10
16	60	30
24	50	50
32	40	70
40	30	90

- а) зобразіть криву попиту і криву пропозиції.
- б) якщо ринкова ціна на банку огірків становить 8 грн., що характерно для даного ринку – надлишок чи дефіцит? Який їх обсяг?
- в) якщо ринкова ціна на банку огірків складе 32 грн., що буде характерно для ринку – надлишок чи дефіцит? Який їх обсяг?
- г) чому дорівнює рівноважна ціна на цьому ринку?

Тема 8. Конкуренція та її роль у ринковій економіці

Питання для контролю знань

1. Розкрийте сутність конкуренції.
2. Назвіть форми і методи конкурентної боротьби, дайте їх характеристику.
3. Визначити сутність і різницю між досконалою і недосконалою конкуренцією? Як ви уявляєте методи недосконалої конкуренції?
4. Які ви бачите переваги і недоліки монополістичної конкуренції?
5. В економічній науці використовується поняття “монопольна влада”. Як ви його розумієте? В чому на практиці полягає монопольна влада?

6. Назвіть основні типи і форми монополій.
7. Розкрийте основні положення антимонопольного законодавства в Україні.

Питання для поглибленого вивчення

1. Регулювання діяльності суб'єктів природних монополій в Україні.
2. Державна антимонопольна політика та її реалізація в Україні.

Тестові завдання

1. Конкуренція – це:

- а) боротьба між товаровиробниками за найвигідніші умови виробництва і збуту продукції;
- б) економічне суперництво між відокремленими виробниками продукції, робіт, послуг щодо задоволення потреб, пов'язаних з продажем продукції, виконанням робіт, наданням послуг одним і тим самим споживачам;
- в) рушійна сила ринкової економіки;
- г) головна ознака ринкової економіки;
- д) всі відповіді правильні.

2. Функції конкуренції:

- а) регулююча;
- б) мотиваційна;
- в) розподільча;
- г) контролююча;
- д) методологічна.

3. Способи конкурентної боротьби:

- а) поліпшення якості продукції;
- б) реклама;
- в) зниження цін;
- г) розвиток до- і післяреалізаційного обслуговування споживачів;
- д) створення нових товарів і послуг.

4. Досконала конкуренція характеризується:

- а) наявністю великої кількості фірм;
- б) виробництвом стандартизованих, однорідних товарів;
- в) відсутністю перешкоди входження нових фірм на ринок;
- г) відсутністю контролю однієї фірми над цінами;

- д) не неціновими методами конкурентної боротьби;
- е) державним регулюванням об'ємів випуску продукції.

5. Монополістична конкуренція характеризується:

- а) наявністю великої кількості фірм;
- б) диференційованим типом продукту;
- в) відносно легкими умовами входження нових фірм в ринок;
- г) переважанням не цінових методів конкурентної боротьби;
- д) всі відповіді правильні.

6. Олігопольні ринки характеризуються:

- а) наявністю декількох фірм на ринку;
- б) продукція може бути стандартизована або диференційована;
- в) умови входження на ринок обмежені, потрібні великі інвестиції;
- г) контроль над цінами обмежений взаємною залежністю;
- д) використовуються не цінові методи конкурентної боротьби;
- е) наявність таємних змов;
- ж) всі відповіді правильні.

7. Ринок чистої монополії характеризується:

- а) наявністю в галузі єдиної фірми;
- б) відсутністю близьких заміників продукту монополіста;
- в) наявністю бар'єрів для входження в ринок інших фірм;
- г) значним контролем над цінами фірм монополістів;
- д) всі відповіді правильні.

8. Антимонопольне регулювання держави – є:

- а) боротьба держави з великими корпораціями, що мають великі прибутки;
- б) захист не вільної конкуренцію, а певних груп конкурентів;
- в) боротьба проти обмежувальної ділової практики, що підриває ефективну конкуренцію.

9. Ви особисто, як споживач, можете виграти від конкуренції у сфері пропозиції товарів та послуг оскільки:

- а) збільшується вибір товарів та послуг;
- б) стримується зростання цін;
- в) виробник, як правило, намагається краще реагувати на вимоги споживачів;
- г) правильної відповіді нема.

10. Конкуренція в економіці:

- а) спричиняє лише збитки більшості підприємців;
- б) небажане явище для підприємців;
- в) мало бажане явище для підприємців;
- г) забезпечує підприємцю свободу вибору.

11. До методів конкурентної боротьби належать:

- а) цінова конкуренція;
- в) нечесна конкуренція;
- б) нецінова конкуренція;
- г) недосконала конкуренція;
- д) чиста конкуренція.

12. Для досконалої конкуренції не є властиві:

- а) подібність товарів;
- б) багато виробників, що діють незалежно;
- в) неможливість контролювати ринкову ціну з боку будь-якого виробника;
- г) труднощі входження нових виробників на ринок із своїми товарами.

13. Міський водоканал, що постачає велике місто водою:

- а) не є монополією;
- в) є природною монополією.
- б) є монополією, основою на диференціації продукту;

14. Монополія — це:

- а) монополія продавця на ринку;
- б) монополія покупця на ринку;
- в) ринок, де зустрічаються монополіст-покупець та монополіст-продавець;
- г) ринок, де приватній монополії протистоїть монополія держави.

15. Перший у світі антимонопольний закон було прийнято в:

- а) Англії;
- б) Німеччині;
- в) США;
- г) Росії;
- д) Франції.

Практичне завдання

У вигляді таблиці показати види конкурентних ринків, дати їх порівняльну характеристику.

Тема 9. Підприємництво і підприємство в ринковій економіці

Питання для контролю знань

1. У чому полягає сутність підприємництва.
2. Розкрийте функції підприємництва.
3. Розкрийте спільне і відмінне в поняттях “підприємництво” і “бізнес”.
4. Розкрийте сутність і умови функціонування підприємства (фірми).
5. Назвіть основні організаційно-правові форми підприємницької діяльності.
6. Які типи об'єднань підприємств ви знаєте? Чим визначається доцільність використання кожного із них?
7. Який критерій лежить в основі поділу підприємств на малі, середні та великі? Для чого потрібна така класифікація?
8. Дати характеристику сучасних форм підприємницької діяльності.

Питання для поглибленого вивчення

1. Економічні основи розвитку та сучасний стан підприємництва в Україні.
2. Малий бізнес, його суть і соціально-економічна роль у ринковій економіці.

Тестові завдання

1. Підприємництво – це:

- а) економічна категорія, що виражає відносини між суб'єктами господарської діяльності;
- б) тип господарської поведінки, що ґрунтується на самостійності та незалежності суб'єктів, на повній відповідальності за прийняті рішення;
- в) господарське мистецтво: постійна економічна, організаторська та управлінська творчість з метою комерційного успіху;

- г) метод економічного мислення властивий людям, здатним до підприємництва, характеризується оригінальністю ідей та підходів до вирішення господарських проблем.

2. Шумпетер не вважав особистими якостями підприємця такі ознаки:

- а) тверду волю і здібності;
- б) вміння плисти за течією;
- в) професійну економічну освіту;
- г) варіанти б) і в).

3. Функціями діяльності підприємництва є:

- а) просвітницька;
- б) інвестиційна;
- в) ресурсна та інноваційна;
- г) мотиваційна.

4. Визначити функцію, характерну для підприємницької діяльності:

- а) попит як на товари, так і на ресурси;
- б) пропозиція як товарів, так і ресурсів;
- в) попит на товари і пропозиція ресурсів;
- г) пропозиція товарів і попит на ресурси.

5. До мети підприємства не належить:

- а) забезпечення життєдіяльності свого підприємства;
- б) створення додаткових робочих місць;
- в) нарощування обсягів виробництва;
- г) підвищення ефективності функціонування підприємства.

6. Передумовами підприємницької діяльності є:

- а) політичні та правові;
- б) командно-адміністративний устрій держави;
- в) існування позитивної думки суспільства щодо підприємництва;
- г) всі відповіді правильні.

7. До принципів підприємницької діяльності не належать:

- а) наймання працівників за віковою ознакою;
- б) самостійне формування програм діяльності підприємства;
- в) вільне розпорядження прибутком;

г) необмежене на (власний розсуд) користування природними ресурсами.

8. Суб'єктами підприємництва можуть бути:

- а) лише юридичні особи;
- б) лише фізичні особи;
- в) резиденти та нерезиденти України;
- г) правильної відповіді немає.

9. Об'єктом підприємництва можуть бути:

- а) виробнича та інноваційна діяльність;
- б) посередництво;
- в) операції з цінними паперами;
- г) всі відповіді правильні.

10. За формами власності види підприємницької діяльності можна об'єднати в такі організаційно-правові форми:

- а) одноосібна власність та партнерство;
- б) партнерство та корпорація;
- в) господарське товариство, партнерство та корпорація;
- г) партнерство, одноосібна власність, корпорація.

11. Підприємець зобов'язаний:

- а) здійснювати оплату праці згідно з чинним законодавством;
- б) реєструвати чи не реєструвати власне підприємство;
- в) забезпечувати належні умови охорони праці;
- г) всі відповіді правильні.

12. Цілі підприємства мають бути:

- а) різнонаправленими;
- б) трохи завищеними;
- в) недосяжними;
- г) орієнтованими в часі.

13. Вищим органом управління акціонерним товариством є:

- а) рада директорів;
- б) збори уповноважених;
- в) загальні збори акціонерів;
- г) збори власників приватних акцій.

14. Лізинг, як одна з сучасних форм підприємницької діяльності, є:

- а) відображенням давальницьких схем в організації виробництва;

- б) ефективним способом реалізації продукції підприємства;
- в) варіанти а) і б) правильні;
- г) Ваш варіант.

15. Позитивні ознаки малих підприємств:

- а) можливість швидкого впровадження нових ідей, нових зразків продукції;
- б) малі підприємства не так часто банкрутують, як великі;
- в) для малих підприємств характерна гнучкість і мобільність в управлінні та організації виробництва.

Тема 10. Витрати виробництва та формування прибутку

Питання для контролю знань

1. Дати характеристику концептуальних підходів до визначення витрат виробництва.
2. Види витрат.
3. Яке співвідношення між витратами виробництва і собівартістю продукції?
4. Що таке граничні витрати виробництва?
5. Теоретично має існувати взаємозалежність різних видів витрат. Проте граничні витрати не залежать від постійних. Чому? Від яких витрат вони залежать?
6. Як відомо, прибуток розглядають як надлишок виручки над витратами виробництва, як результат процесу виробництва. Іноді прибуток вважають частиною витрат виробництва. Чи можна погодитися з таким визначенням?
7. Проаналізуйте основні форми прибутку.
8. Яку економічну роль відіграє прибуток?
9. Які чинники впливають на норму прибутку?
10. Які шляхи зниження витрат виробництва?
11. Охарактеризуйте основні напрями використання прибутку підприємцем (фірмою).

Питання для поглибленого вивчення

1. Витрати виробництва: концептуальні підходи до їх визначення.
2. Прибуток: еволюція поглядів щодо змісту, форми прибутку, його структура.

3. Мінімізація витрат та максимізація прибутку за різних комбінацій економічних ресурсів.

Тестові завдання

1. Постійні витрати фірми – це:

- а) загальні фірми у базових цінах;
- б) мінімальні витрати за найвигідніших умов виробництва;
- в) витрати, що мають місце навіть тоді, коли продукція не виробляється;
- г) витрати, пов'язані з реалізацією продукції.

2. Змінні витрати – це:

- а) витрати, які не залежать від зміни обсягу виробництва;
- б) витрати, які залежать від зміни обсягу виробництва;
- в) альтернативні витрати виробництва;
- г) витрати на утримання адміністративного апарату підприємства.

3. Визначити, які з економічних витрат підприємства є зовнішніми, а які внутрішніми:

- а) грошові виплати постачальникам сировини;
- б) грошові виплати постачальникам палива;
- в) оплата транспортних послуг;
- г) витрати на напівфабрикати власного виробництва;
- д) видатки на електроенергію, надану електростанцією;
- е) видатки на електроенергію від власного двигуна.

4. Закон спадної віддачі витрат ґрунтується:

- а) на застосуванні якісно однорідних змінних ресурсів;
- б) на розгляді витрат щодо певного виду ресурсу за незмінності інших ресурсів;
- в) на залученні нових ресурсів;
- г) на зростанні обсягів виробництва.

5. Змінні витрати підприємства збільшую:

- а) зростання ставки банківського кредиту;
- б) підвищення зарплати адміністрації;
- в) зростання орендної плати;
- г) підвищення зарплати основних працівників.

6. Граничні витрати – це:

- а) витрати на виробництво кожної додаткової одиниці продукції;

- б) витрати у розрахунку на одиницю продукції;
- в) витрати на виробництво продукції, збільшення яких робить неможливим розширення виробництва;
- г) витрати, менше яких обсяг виробництва сягає нуля.

7. Економічні витрати охоплюють:

- а) оплату сировини, енергії, матеріалів, амортизації, заробітної плати;
- б) бухгалтерські витрати плюс оплату належних фірмі ресурсів;
- в) явні витрати фірми;
- г) неявні витрати фірми.

8. Прибуток — це:

- а) виручка з урахуванням витрат;
- б) виручка за мінусом витрат;
- в) частка витрат у виручці;
- г) витрати плюс виручка.

9. Безпосереднім фактором прибутку підприємства не є:

- а) обсяг виробленої продукції;
- б) ціна одиниці реалізованої продукції;
- в) витрати виробництва;
- г) правильної відповіді немає.

10. Економічний прибуток — це:

- а) різниця між обліковим і нормальним прибутком;
- б) сума облікового та нормального прибутку;
- в) різниця між засновницьким і чистим прибутком;
- г) сума засновницького та чистого прибутку.

11. Норма прибутку буде максимальною в такому випадку:

- а) при збільшенні індивідуальних затрат;
- б) коли ринкова ціна відповідає купівельній спроможності споживачів;
- в) коли ринкова ціна відповідає собівартості.

12. Скорочення індивідуальних витрат виробництва має таку практичну доцільність:

- а) зменшує кількість працівників і фонд заробітної плати;
- б) зменшує суму податків;
- в) підвищує прибутковість виробництва.

Практичне завдання

Постійні витрати фірми становлять 20 грн, а змінні наведено в таблиці.

Заповнити таблицю.

Дати параметри витрат виробництва фірми.

Кількість продукції Q	Постійні витрати FC	Змінні витрати VC	Загальні витрати TC	Зміна загальних витрат ΔTC	Середні постійні витрати AFC	Середні змінні витрати AVC	Середні загальні витрати ATC	Граничні витрати MC
0		0						
1		23						
2		44						
3		63						
4		81						
5		98						
6		116						
7		135						
8		155						
9		177						
10		201						

Змістовий модуль II. Функціонування національної та світової економіки

Тема 11. Національна економіка та її показники

Питання для контролю знань

1. Охарактеризуйте основні показники ефективності національної економіки.
2. У чому полягає сутність валового внутрішнього продукту і чим він відрізняється від валового національного продукту і національного доходу?
3. Перелічіть методи обчислення ВВП.
4. У чому полягає сутність національного багатства і яка його структура?
5. Які перспективи структурних зрушень національного багатства України?

Питання для поглибленого вивчення

1. Відтворювальні процеси та розв'язання екологічних проблем.
2. Виробництво та використання національного доходу в Україні.
3. Розробіть цифровий приклад (цифри умовні), який свідчив би про відмінність сукупного суспільного продукту від кінцевого продукту.

Тестові завдання

1. ВВП як показник системи національних рахунків – це:

- а) весь обсяг продукції у натуральному вираженні, виробленої на території країни за рік;
- б) ринкова вартість всього обсягу продукції та послуг, вироблених національними підприємствами за певний період часу (рік, квартал);
- в) обсяг продукції галузей матеріального виробництва, створеної суспільством за певний період часу;
- г) обсяг продукції та послуг, вироблених національними підприємствами за час існування держави;
- д) вартість загального обсягу продукції та послуг, вироблених всіма підприємствами на території країни за певний період часу, виміряної у постійних грошових одиницях.

2. При розрахунку ВВП певного року не враховуються такі види доходів чи витрат:

- а) заробітна плата прислуги;
- б) доходи зубного лікаря;
- в) процент за облігаціями недержавної компанії;
- г) купівля старого автомобіля у сусіда;
- д) щомісячні грошові перекази, що надходять студентів з дому;
- е) стипендія студентів.

3. Припустимо, що ВВП збільшився з 500 млрд. дол. до 600 млрд. дол., а дефлятор ВВП з 125 % до 150 %. За таких умов величина реального ВВП:

- а) не зміниться;
- б) збільшиться;
- в) зменшиться;
- г) не можна розрахувати на підставі цих даних;
- д) усі попередні відповіді неправильні.

4. Валові приватні інвестиції враховуються при обчисленні:

- а) ВВП за доходами;
- б) ВВП за витратами;
- в) ЧНП за витратами;
- г) одержаного доходу;
- д) особистого доходу.

5. Якщо із національного доходу вирахувати податок на прибуток корпорацій, нерозподілений прибуток і внески на соціальне страхування, а потім додати трансфертні платежі, то отримана сума – це:

- а) особистий дохід;
- б) амортизація;
- в) валовий національний продукт;
- г) чистий національний продукт;
- д) отриманий дохід;
- е) всі перераховані відповіді неправильні.

6. При розрахунку ВВП не враховується:

- а) купівля-продаж цінних паперів;
- б) доходи осіб найманої праці;
- в) доходи у вигляді пенсій, стипендій, допомоги з безробіття тощо (трансфертні платежі);

- г) зміни у виробничих запасах;
- д) перевищення експорту над імпортом;
- е) забруднення навколишнього середовища;
- є) не враховується все перелічене.

7. Щоб перейти до показника чистого економічного добробуту (ЧЕД), необхідно з показником ВВП здійснити такі операції:

- а) додати грошову оцінку дозвілля;
- б) відняти грошову оцінку дозвілля;
- в) додати грошову оцінку дозволеної діяльності тіньового сектора економіки;
- г) додати грошову оцінку забороненої діяльності тіньового сектора економіки;
- д) додати вартість діяльності "роблю сам";
- е) відняти збитки, завдані довкіллю.

8. Якщо обсяг реального ВВП скоротиться на 3 %, а чисельність населення в тому ж році скоротиться на 4 %, то:

- а) реальний ВВП на душу населення скоротиться;
- б) реальний ВВП на душу населення збільшиться;
- в) реальний ВВП збільшиться, а номінальний зменшиться;
- г) номінальний ВВП не зміниться.

9. Якщо обсяг ВВП збільшився на 4 %, а ціни зросли на 6 %, то:

- а) реальний ВВП не зміниться;
- б) реальний ВВП збільшиться, однак у меншій мірі ніж ціни;
- в) реальний ВВП скоротиться;
- г) усі відповіді неправильні.

10. За якими цінами визначається номінальний ВВП:

- а) ринковими;
- б) базисними;
- в) регульованими;
- г) монопольними.

11. Якщо ВВП розраховують за доданою вартістю, то розрахунки проводять за таким методом:

- а) за витратами;
- б) за доходами;
- в) за виробництвом.

Практичне завдання

1. Маємо такі дані:

1.	Трансфертні платежі	10,0
2.	Валові приватні внутрішні інвестиції	32,4
3.	Непрямі податки на бізнес	34,2
4.	Індивідуальні податки	5,6
5.	Експорт	11,6
6.	Імпорт	4,6
7.	Нерозподілений прибуток корпорацій	8,0
8.	Амортизація	15,8
9.	Особисті споживчі витрати	174,4
10.	Податки на прибутки корпорацій	3,2
11.	Внески на соціальне страхування	0,8
12.	Державні закупки товарів та послуг	37,0

Розрахуйте показник ВВП і доходу кінцевого використання. Поясніть, який метод застосовано для розрахунку ВВП.

2. За наведеними даними визначте вартість проміжних матеріалів та доданої вартості при виготовленні вовняної куртки, грн.

Стадії виробництва (фірми)	Виручка від продажу (грн.)	Вартість проміжних матеріалів (грн.)	Додана вартість (грн.)
А (вівцеферма)	50		
Б (ткацька фабрика)	80		
В (швейна фабрика)	120		
Г (оптовий продавець)	155		
Д (роздріб. продавець)	175		
Загальна вартість продукції	580		

3. За вказаними даними розрахувати ВВП за видатковим і розподільним методами. Обчисліть також чистий внутрішній продукт і національний дохід (у млрд грн).

Особисті видатки на споживання — 35.

Трансфертні платежі — 7.

Рента — 3.

Амортизація — 8.

Процент — 4.

Доходи індивідуальних власників — 5.

Чистий експорт — 1.

Заробітна плата найманих працівників — 30.

- Непрямі податки на бізнес — 2.
- Прибутковий податок з громадян — 3.
- Прибутки корпорацій — 3.
- Державні закупки товарів і послуг — 8.
- Чисті внутрішні інвестиції — 3.
- Особисті заощадження — 5.
- 4. У гіпотетичній економіці виробляють лише два блага: хліб та ракети. У таблиці наведено дані за два роки:

	2000 р.	2007 р.
Ціна ракети	2000	3000
Ціна хлібини	1	2
Кількість ракет	400	800
Кількість хлібин	400000	300000

Приймаючи 2000 р. за базовий, обчисліть для кожного року номінальний і реальний ВВП, дефлятор ВВП та індекс споживчих цін.

Тема 12. Економічне зростання і макроекономічна нестабільність

Питання для контролю знань

1. Поясніть, що таке економічне зростання.
2. За рахунок чого здійснюється інтенсивний тип економічного зростання?
3. За рахунок чого здійснюється екстенсивний тип економічного зростання?
4. Порівняйте матеріальну основу малих, середніх і великих економічних циклів.
5. На основі вивченого теоретичного матеріалу визначіть особливості сучасного стану економіки України.

Питання для поглибленого вивчення

1. Роль інвестицій в економічному зростанні.
2. Теорії циклів: дискусійні проблеми.
3. Суперечності відтворення та економічні кризи.
4. Роль продуктивності праці в економічному зростанні.

Тестові завдання

1. До чинників економічного зростання належать;

- а) кількість і якість природних ресурсів;
- б) кількість і якість трудових ресурсів;
- в) технології, що застосовуються у виробництві;
- г) реалізація досягнень науково-технічного прогресу;
- д) всі відповіді правильні.

2. До екстенсивних факторів економічного зростання належать:

- а) зростання продуктивності праці;
- б) поліпшення організації виробництва;
- в) зростання кількості зайнятих у виробництві робітників;
- г) всі відповіді неправильні.

3. До інтенсивних факторів економічного зростання належать:

- а) якісне вдосконалення виробничих потужностей, зменшення часу на виробництво одиниці продукції;
- б) зростання відпрацьованого часу;
- в) використання досягнень НТП у виробництві;
- г) всі відповіді неправильні.

4. Циклічний характер розвитку економіки проявляється:

- а) в коливаннях економічної кон'юнктури, що мають періодичний характер;
- б) в періодичних спадах ділової активності;
- в) в періодичних піднесеннях ділової активності;
- г) всі відповіді неправильні.

5. Найвагоміша причина виникнення економічних криз:

- а) диспропорційність між рухом заощаджень та інвестицій у галузях, що виробляють засоби виробництва;
- б) суперечність між суспільним характером виробництва і капіталістичним привласнення його результатів;
- в) несправедливість у розподілі багатств.

6. Причини виникнення економічних циклів:

- а) війни, революції, інші аналогічні явища;

- б) відкриття нових покладів коштовних металів, нових земель тощо;
- в) періодичне оновлення основних фондів.

7. Фази промислового циклу прийнято вважати:

- а) бум, піднесення, пожвавлення і зростання економіки;
- б) депресію, падіння ділової активності, піднесення;
- в) пожвавлення, спад (кризу), піднесення, депресію;
- г) всі відповіді правильні.

8. В період кризового падіння ділової активності спостерігається:

- а) зростання безробіття;
- б) падіння рівня безробіття;
- в) зростання кількості робочих місць;
- г) зайнятість залишається незмінною.

9. Свідчення того, що сучасні економічні кризи істотно відрізняються від економічних криз XIX ст. є:

- а) сучасні кризи є глибокими і відбуваються дуже рідко;
- б) сучасні економічні кризи менш глибокі, але відбуваються частіше;
- в) як і в минулому, найсуттєвішою прикметою сучасної кризи є надвиробництво товарів.

10. Такі з положень неправильно пояснюють природу довгих циклічних коливань:

- а) довгі цикли зумовлені масовим оновленням основного капіталу;
- б) матеріальною основою довгих циклів є оновлення пасивної частини основних фондів, а також зміни базисних поколінь і технологій провідних галузей економіки;
- в) довгі цикли зумовлені масовим оновленням товарів тривалого користування.

11. Головними ознаками економічної кризи в Україні є:

- а) в Україні, як і в багатьох інших країнах СНД, головною ознакою кризи було надвиробництво товарів;
- б) різке скорочення обсягів внутрішнього продукту, життєвого рівня населення, стрімкі темпи інфляції тощо;
- в) різке скорочення сільськогосподарського виробництва.

Практичне завдання

1. Поясніть, чому різниця у 2 % і 2,5 % у щорічних темпах економічного зростання може виявитися дуже суттєвою?

Тема 13. Безробіття та зайнятість населення

Питання для контролю знань

1. Визначити особливості ринку праці в ринковій економіці.
2. Які властивості має товар “робоча сила” і як вони використовуються в господарській діяльності ?
3. Визначити причини безробіття, його види і соціально-економічні наслідки.
4. Які ви знаєте види і форми зайнятості.
5. Як держава регулює зайнятість на ринку праці?

Питання для поглибленого вивчення

1. Демографічна ситуація в Україні та проблеми відтворення робочої сили.
2. Нестабільність у розвитку економіки та безробіття.
3. Особливості безробіття в Україні.

Тестові завдання

1. З властивостей товару “робоча сила” назвіть ті, що зумовлюють її корисність для покупця цього товару:

- а) здатність постійно підвищувати професійний рівень;
- б) здатність створювати нову вартість;
- в) здатність виробляти продукт;
- г) здатність створювати додатковий продукт.

2. Такі чинники справляють безпосередній і вирішальний вплив на вартість робочої сили:

- а) форми державного устрою;
- б) вартість життєвих засобів;
- в) вік робітника;
- г) місце використання робочої сили.

3. Можливість участі населення в трудовій діяльності вимірюється такими показниками:

- а) чисельністю населення;

- б) самостійним населенням;
- в) зайнятим населенням;
- г) економічно активним населенням.

4. Безробітними є:

- а) студент, який би хотів працювати, але не шукав роботи;
- б) пенсіонер, який кожен тиждень проглядає об'яви в газетах з приводу пропозиції роботи;
- в) людина, яка шукає роботу протягом 6 місяців, а потім перестає її шукати;
- г) людина, тимчасово звільнена з роботи, яка чекає повернення на ту ж роботу.

5. Людина, що втратила роботу внаслідок спаду в економіці, потрапляє у категорію безробітних, які охоплені:

- а) фрикційним безробіттям;
- б) структурним безробіттям;
- в) циклічним безробіттям.

6. Згідно з законом Оукена, двохвідсоткове перевищення фактичним рівнем безробіття його природнього рівня означає, що відставання фактичного обсягу ВВП від реального складає:

- а) 2 %;
- б) 3 %;
- в) 4 %;
- г) 5 %.

7. Безробіття виникає за таких умов?

- а) відповідності пропозиції робочої сили з попитом на неї;
- б) коли на ринку праці попит на робочу силу менший від її пропозиції;
- в) коли економіка країни перебуває у кризовому стані.

8. Зайнятість робочої сили в країні безпосередньо стимулюють такі чинники:

- а) низька заробітна плата;
- б) розширення виробництва за рахунок екстенсивних факторів;
- в) раціональне використання робочої сили;
- г) подовження робочого дня на 1 год.

9. У командно-адміністративній системі розподіл і зайнятість робочої сили регулює:

- а) біржа праці;
- б) державні органи влади;
- в) ринок;
- г) професійні спілки.

10. Кількісно збігаються пропозиція робочої сили і попит на неї:

- а) за умови зниження темпів приросту населення;
- б) за умови інтенсивного розвитку виробництва;
- в) за умови невідповідності структури робочої сили техніко-технологічній структурі робочих місць.

11. У чому полягає негативний вплив безробіття на соціально-економічний стан в суспільстві?

- а) безробіття — це резерв робочої сили, що використовується для розвитку виробництва;
- б) безробіття призводить до соціальної нестабільності в країні;
- в) наявність на ринку праці безробітних дисциплінує робітників, підвищує ефективність праці.

12. Зайнятість і розподіл робочої сили в соціальній ринковій економіці регулює:

- а) держава та її відповідні органи;
- б) підприємці й профспілки;
- в) ринок, біржа праці;
- г) політичні партії.

13. Вкажіть на причину безробіття в соціальній ринковій економіці:

- а) розширення виробництва за рахунок екстенсивних факторів;
- б) розвиток НТП і зростання продуктивності праці;
- в) урбанізація.

Практичні завдання

1. Розрахуйте: величину робочої сили; офіційний рівень безробіття за такими даними. Населення — 246113 тис. осіб; особи до 16 років, та особи які перебувають в психіатричних лікарнях і виправних закладах — 61500; вибули зі складу робочої сили — 62944 чол.

2. Розрахуйте згідно з законом Оукена відставання фактичного обсягу ВВП від реального, якщо фактичний рівень безробіття перевищує природний на 2,8 %.

3. Спираючись на такі дані, обчисліть:

- а) чисельність робочої сили;
- б) офіційний рівень безробіття.

Все населення становить 500 осіб, населення у віці до 16 років — 120, ті, що входять до складу робочої сили — 150, безробітні — 23 особи.

Тема 14. Грошовий обіг та інфляція

Питання для контролю знань

1. Грошові системи, їх основні види.
2. Дайте пояснення такому твердженню: “Существование бумажных денег ставит сложные вопросы — не об их экономичности, удобстве или быстром обращении, а о количестве бумажных денег, которое было бы разумно выпускать, и о возможности сильных потрясений в случае, если это количество превышает допустимые пределы”. Про які потрясіння йде мова?
3. У чому полягає сутність інфляційного процесу? Які процеси він відображає і як визначається?
4. Поясніть, як розвивається інфляційний цикл?
5. Як пов'язані інфляція попиту та інфляція витрат? Які інструменти антиінфляційної політики застосовуються при їх подоланні?

Питання для поглибленого вивчення

1. Антиінфляційна державна політика: світовий досвід та Україна.
2. Інфляція в Україні: її динаміка та методи регулювання.
3. Грошова реформа в Україні: причини, етапи проведення, наслідки.
4. Поясніть зв'язок інфляційного процесу і зайнятості населення.
5. Розкрийте механізм впливу інфляції на розвиток макроекономічних процесів.

Тестові завдання

1. Найбільш правильно розкриває сутність грошей таке з визначень:

- а) гроші — результат домовленості між людьми;
- б) особливий товар, який став загальним еквівалентом в результаті історичного процесу розвитку обміну;
- в) винахід людства;
- г) соціальна умовність;
- д) те, що використовується як гроші.

2. Абсолютну ліквідність мають такі з перерахованих благ:

- а) акції;
- б) нерухомість;
- в) гроші;
- г) товари першої необхідності.

3. Визначити різницю між грошима та “майже грошима”:

- а) гроші на відміну від “майже грошей” можна витратити безпосередньо;
- б) гроші обертаються швидше, ніж “майже гроші”;
- в) “майже гроші” — це нерозмінні паперові гроші на відміну від грошей;

4. Визначити функції, які виконують гроші у певних ситуаціях:

- а) робітник отримує заробітну плату;
- б) банк прийняв від вкладника певну суму грошей під 10 % річних;
- в) забудовник і будівельна організація домовилися про обсяг робіт та загальну суму оплати послуг;
- г) покупець розраховується в магазині чеком, виписавши його на всій банк.

5. Для визначення кількості грошей, які знаходяться в обігу, використовується:

- а) рівень товарних цін;
- б) кількість товарів, що обертаються;
- в) швидкість обігу грошей;
- г) рівняння обігу.

6. Розмістити в хронологічному порядку такі грошові системи:

- а) паперово-грошова;
- б) біметалізм;
- в) золотомонетна;
- г) золотозливкова.

7. Найбільш захищеними від інфляції є:

- а) особи, які мають фіксовані доходи;
- б) власники нерухомого майна;
- в) власники дорогоцінностей;
- г) власники великих грошових сум;
- д) боржники, які взяли кредит, коли ціни були ще низькими.

8. Зв'язки, які опосередковують закони грошового обігу:

- а) зв'язки між кількістю грошей, необхідних для обігу, і вартістю самих грошей;
- б) зв'язки між кількістю грошей, необхідних для обігу, і купівельною спроможністю населення;
- в) зв'язки між кількістю грошей, необхідних для обігу, цінами товарів і вартістю грошей;
- г) зв'язки між кількістю грошей, необхідних для обігу, цінами товарів і рівнем дефіциту державного бюджету.

9. Найуразливішою для інфляції є така функція грошей:

- а) засіб обігу;
- б) міра вартості;
- в) засіб заощадження.

10. Інфляція — це:

- а) різке підвищення цін;
- б) підвищення цін на всі види товарів і послуг;
- в) знецінення грошей внаслідок перевищення кількості грошових знаків, що перебувають в обігу, суми цін товарів.

11. На вищій стадії капіталізму не зумовлюють постійного й загального характеру інфляції такі причини:

- а) крах золотого стандарту;
- б) монополістичні тенденції в економіці;
- в) скорочення видобування монетарного золота;
- г) посилення регулювання державою грошового обігу.

12. В Україні у першій половині 90-х років існував такий вид інфляції:

- а) інфляція попиту;
- б) інфляція пропозиції;
- в) інфляція попиту і пропозиції.

13. Процес повернення до попередньої купівельної сили грошових знаків має таку назву:

- а) нуліфікація;
- б) ревалоризація;
- в) девальвація.

14. Таке з наведених понять пов'язане з повною заміною грошей у національній економіці:

- а) дефляція;
- б) нуліфікація;
- в) конвертація.
- г) інфляція;
- д) ревальвація;

15. Купівельна спроможність грошей прямо не залежить від таких факторів:

- а) інфляція;
- б) кількість банків у країні;
- в) кількість грошей в обігу;
- г) дефляція.

16. Найбільших втрат від неочікуваного підвищення рівня інфляції зазнають:

- а) вкладники, кредитори, позичальники, люди з фіксованими доходами;
- б) вкладники, кредитори, пенсіонери;
- в) вкладники, кредитори, позичальники, студенти, пенсіонери.

Практичні завдання

1. Що можна сказати про зміну грошової маси, якщо швидкість обігу грошей зросла на 10 %, обсяг виробництва зменшився на 5 %, а індекс цін склав 0,85?
2. Визначити кількість грошей необхідних для обігу, якщо:
 - сума цін товарів і послуг, виготовлених за рік складає 1250 грн.;

- сума цін товарів, проданих у кредит — 400 грн.;
- сума платежів, за якими настав строк виплат — 150 грн.;
- сума цін товарів бартерного обміну — 100 грн.;
- сума взаємопогашених платежів — 300 грн.

Гроші роблять в середньому 5 обертів за рік.

Тема 15. Фінансова система. Державний бюджет

Питання для контролю знань

1. Охарактеризуйте спільні та відмінні ознаки категорії “гроші” і “фінанси”
2. Дайте визначення державного бюджету і розкрити його функції.
3. Чи завжди бюджетний дефіцит має негативні наслідки?
4. Які принципи оподаткування ви знаєте? Дайте їм оцінку.
5. Охарактеризувати структуру мита і розкрити доцільність застосування різних його форм.

Питання для поглибленого вивчення

1. Проблема формування держбюджету України.
2. Фінансова система та фіскальна політика держави.

Тестові завдання

1. Найповніше розкриває зміст категорії “фінанси” таке з положень:

- а) фінанси – це гроші;
- б) фінанси – це грошові збереження населення;
- в) фінанси – це вся сукупність грошових коштів підприємств;
- г) фінанси – це сукупність відносин між державою, підприємствами і населенням з приводу формування і використання грошових коштів.

2. Державний бюджет –це:

- а) рахунок доходів і видатків держави;
- б) всі джерела доходів держави;
- в) всі статті державних видатків;
- г) всі відповіді неправильні.

3. Бюджет існує:

- а) тільки у держави;

- б) у держави і підприємств реального сектора економіки;
- в) у всіх економічних суб'єктів;
- г) у важливих урядових структур.

4. Податки –це:

- а) грошові стягнення з кожного працівника;
- б) грошові та натуральні платежі, що виплачуються з державного бюджету;
- в) грошові стягнення державою з прибутку та заробітної плати;
- г) обов'язкові та першочергові платежі юридичних і фізичних осіб до державного бюджету.

5. Прямі податки –це:

- а) податки на всі види доходів;
- б) податки на продаж товарів;
- в) податки на перепродаж товарів;
- г) всі відповіді неправильні.

6. Такі з податків не можуть належати до прямих:

- а) мита;
- б) акцизи;
- в) податок на додану вартість;
- г) всі названі податки.

7. Дефіцит державного бюджету – це:

- а) коли доходи бюджету перевищують його видатки;
- б) збільшення видатків держави;
- в) коли видатки держави перевищують доходи бюджету;
- г) зменшення податкових надходжень до бюджету.

8. Державна політика у сфері видатків та оподаткування називається:

- а) монетарною політикою;
- б) діловим циклом;
- в) фіскальною політикою;
- г) політикою розподілу доходів.

9. Таке з визначень найповніше характеризує зміст державних фінансів:

- а) державні фінанси – це сукупність всієї грошової маси в країні;

- б) державні фінанси — це сукупність грошових фондів, зосереджених у руках держави для здійснення соціально-економічної функції;
- в) державні фінанси — це сума грошової маси, що використовується для обслуговування товарного обігу.

10. Сутність фінансів підприємства — це:

- а) грошова сума, що зберігається в касі бухгалтерії підприємства;
- б) грошові кошти, що знаходяться на рахунку підприємства в банках;
- в) сукупність грошових ресурсів, що використовуються для обслуговування виробничо-господарської діяльності підприємства.

11. Таке з визначень розкриває зміст категорії "фінанси населення":

- а) це грошові заощадження, що зберігаються в Ощадбанку, вдома та у вигляді цінних паперів;
- б) це грошові ресурси, що формуються у жителів країни з доходів, отриманих від трудової і господарської діяльності, від цінних паперів, власності і спрямовуються на задоволення потреб населення;
- в) це грошова заробітна плата, пенсія, стипендія та грошові суми, одержані у вигляді лотерейних виграшів.

12. Акциз і податок на додану вартість різняться:

- а) акциз сплачують із загальної суми реалізованої товарної продукції;
- б) акциз сплачують у вигляді певної цінової надбавки на окремі види товарів;
- в) акциз сплачують із загальної суми реалізованих імпортованих товарів.

13. Функція, не властива державному бюджету України:

- а) державний бюджет використовується для сплати видатків, пов'язаних з обороною країни;
- б) з державного бюджету виплачується заробітна плата робітникам промислових підприємств;
- в) з державного бюджету виплачується заробітна плата службовцям державного апарату.

14. Бюджетна політика держави — це:

- а) управління фінансами усіх підприємств;
- б) управління фінансами державних підприємств;
- в) надання різних видів фінансової допомоги збитковим підприємствам;
- г) формування та використання грошових засобів держави;
- д) приватизація підприємств.

Практичне завдання

1. У вигляді таблиць покажіть державні бюджети України на 2000–2008 роки. Зробіть висновки.

Тема 16. Кредитно-банківська система

Питання для контролю знань

1. Поясніть, чому вважається, що наявність кредитних відносин стимулює ефективне господарювання?
2. В чому полягає різниця між поняттями “кредитування” і “фінансування”.
3. У чому полягають особливості приватного, державного і міжнародного кредитування?
4. За допомогою схеми покажіть діючу в Україні банківську систему.
5. Розкрийте різницю в діяльності і функціях Центрального банку і комерційних банків.

Питання для поглибленого вивчення

1. Особливості формування банківської системи в Україні.
2. Роль Центрального банку України у грошово-кредитному регулюванні.

Тестові завдання

1. Комерційний кредит –це:

- а) кредит комерційних банків;
- б) кредит під високі відсотки;
- в) взаємне кредитування підприємств;
- г) всі відповіді неправильні.

2. Банки займаються:

- а) продають і купують цінні папери;

- б) ведуть рахунки за операціями своїх клієнтів;
- в) продають і купують гроші;
- г) надають кредити;
- г) всі відповіді правильні.

3. Банківський прибуток –це;

- а) різниця між ставками відсотка за кредитами і депозитами;
- б) різниця між всіма витратами і доходами банку;
- в) відсоток за банківськими кредитами
- в) відсоток за банківськими депозитами.

4. Ви взяли у банкові кредит у сумі 10 тис. гривень під 100 % річних терміном на 2 роки. Ви заплатите банку після закінчення терміну кредиту, таку суму:

- а) 10000 грн;
- б) 30000 грн;
- в) 40000 грн;
- г) 60000 грн;

5. До функцій центрального банку не належать:

- а) розрахунково-касове обслуговування підприємств;
- б) забезпечення необхідного рівня ліквідності банківської системи;
- в) визначення мінімальних норм обов'язкових резервів;
- г) визначення ставки фінансування.

6. Такі операції комерційних банків належать до активних:

- а) випуск акцій;
- б) надання позики підприємствам;
- в) залучення до банку коштів населення;
- г) здійснення розрахунків.

7. Комерційні банки виконують такі функції:

- а) надання позик суб'єктами господарювання;
- б) емісія грошей;
- в) здійснення розрахунків між різними господарськими одиницями;
- г) збереження золотого запасу країни.

8. До активних належать такі операції комерційних банків:

- а) випуск акцій;
- б) надання позики підприємствам;

- в) залучення до зберігання в банку коштів населення, підприємств.

9. Комерційні банки здійснюють такі пасивні операції:

- а) вкладення капіталу банку в розбудову мережі транспорту;
б) надання грошової позики окремим громадянам на будівництво житла;
в) розміщення серед населення облігацій державної позики.

10. Звичайними ознаками кредиту є:

- а) платність, терміновість, поверненість;
б) платність, ліквідність і безпечність;
в) ліквідність, терміновість, адресність;
г) всі відповіді неправильні.

11. Процент, який позичальники платять кредитору за банківську позику – це:

- а) зарплата банківських службовців;
б) ціна товарів, які купуються на позичені кошти;
в) ціна грошей, що видаються як кредит;
г) всі відповіді неправильні.

12. Основна відмінність забезпечених кредитів від незабезпечених полягає у такому:

- а) позики, надані банком державі для покриття дефіциту бюджету;
б) позики, надані банком під заставу;
в) позики, надані під високий відсоток позичальнику.

13. Банки займаються:

- а) продають і купують цінні папери;
б) ведуть рахунки за операціями своїх клієнтів;
в) продають і купують гроші;
г) видають кредити;
д) всі відповіді правильні.

Тема 17. Державне регулювання ринкової економіки

Питання для контролю знань

1. “Фіаско” ринку та необхідність державного регулювання економіки.

2. Функції держави, основні методи та напрями державного регулювання.
3. Концепції державного регулювання економіки та їх еволюція.
4. Коротко-довгострокове (програмування) регулювання економіки. Індикативне планування.
5. Формування системи державного регулювання економіки України при переході до ринку.

Питання для поглибленого вивчення

1. Державне регулювання як важлива складова сучасного господарського механізму.
2. Проблеми державного регулювання економіки України за сучасних умов.
3. Розвиток державної власності та державного підприємництва в різних країнах.

Тестові завдання

1. Необхідність державного регулювання економіки обґрунтовується представниками таких напрямів економічної науки, як:

- а) класичний;
- б) неокласичний;
- в) кейнсіанство;
- г) всі відповіді правильні.

2. Необхідність державного регулювання економіки Дж. М. Кейнс обґрунтував тим, що:

- а) в ринковій економіці макроекономічна рівновага не встановлюється за жодних умов;
- б) в ринковій економіці рівновага встановлюється при недовикористанні ресурсів;
- в) ринкова система породжує ряд процесів, які оцінюються як “помилки ринку”;
- г) всі відповіді неправильні.

3. До функцій держави за ринкової економіки не належать:

- а) законотворча діяльність;
- б) підтримання конкурентного середовища;
- в) встановлення цін на продукцію приватного сектора;
- г) антикризове регулювання економіки.

4. Суспільні блага –це:

- а) індивідуальне споживання яких не може бути обмежене;
- б) які виробляються на підприємствах державного сектора економіки;
- в) які споживаються державними установами і підприємствами;
- г) всі відповіді неправильні.

5. Роль держави в країнах з перехідною економікою:

- а) зростає;
- б) знижується;
- в) залишається незмінною;
- г) часткове зростає.

6. Не є суспільним благом:

- а) електроенергія;
- б) маяки;
- в) поліція;
- г) оборона країни;
- д) захист від пожежі.

7. Такі з наведених методів державного впливу на економіку є адміністративними:

- а) обмеження експорту або імпорту шляхом встановлення квот;
- б) встановлення податків;
- г) продаж державних цінних паперів;
- д) примусовий розділ підприємств-монополістів.

8. Держава у системі змішаної економіки:

- а) використовує лише методи непрямого (економічного) впливу на поведінку економічних суб'єктів;
- б) застосовує методи прямого (адміністративного) та непрямого впливу на поведінку економічних суб'єктів;
- в) прагне позбавитися методів адміністративного регулювання поведінки економічних суб'єктів;
- г) може обійтися без методів адміністративного регулювання поведінки економічних суб'єктів, і до цього треба прагнути;
- д) правильні відповіді б) і в).

9. До прямого державного регулювання економіки не належать:

- а) встановлення мінімальної заробітної плати;

- б) встановлення певних екологічних вимог;
- в) встановлення порядку реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності;
- г) встановлення пільг для суб'єктів господарювання, які займаються певним видом діяльності.

10. Прикладами опосередкованого регулювання економіки державою можуть бути:

- а) збільшення державних закупок сільськогосподарської продукції;
- б) встановлення мінімального розміру статутних фондів акціонерних товариств;
- в) приватизація житла;
- г) ліцензування певних видів підприємницької діяльності;
- д) правильні відповіді а), б), в);
- е) правильно вказане а) і г).

11. Необхідність державного регулювання економіки обґрунтовується представниками таких напрямів економічної теорії:

- а) класичної;
- б) неокласичної;
- в) кейнсіанської;
- г) всі відповіді правильні.

12. До функцій держави за ринкової економіки не належать:

- а) законотворча діяльність;
- б) підтримка конкурентного середовища;
- в) встановлення цін на продукцію приватного сектора;
- г) антициклічне регулювання економіки.

13. Держава може безпосередньо впливати на такі частини сукупних витрат:

- а) приватні інвестиції;
- б) витрати домогосподарств;
- в) обсяги товарів і послуг, що імпортуються;
- г) величину державних закупок товарів і послуг.

14. Суспільні товари — це:

- а) індивідуальне споживання яких не може бути обмежене;
- б) які виробляються на підприємствах державного сектора економіки;

- в) які споживаються державними підприємствами і організаціями;
- г) всі відповіді неправильні.

15. Теза про “невидиму руку” ринку міститься в теоретичних концепціях:

- а) класичного напрямку економічної теорії;
- б) інституціонально-соціологічного напрямку економічної теорії;
- в) кейнсіанського напрямку економічної теорії;
- г) неокейнсіанського напрямку економічної теорії.

16. Макроекономічна рівновага досягається завдяки:

- а) рівності між доходами і витратами державного бюджету;
- б) повної зайнятості і відносно стабільного рівня цін у національному господарстві;
- в) рівності сукупних витрат і національного доходу в рекламному секторі економіки;
- г) всі відповіді неправильні.

17. Роль держави в країнах з перехідною економікою:

- а) зростає;
- б) знижується;
- в) залишається незмінною;
- г) всі відповіді неправильні.

Практичне завдання

1. Поясніть, чому за сучасних умов необхідне втручання держави в економічні процеси. У вигляді таблиці подайте погляди різних економічних шкіл на функції держави.

Тема 18. Світове господарство та основні тенденції його розвитку

Питання для контролю знань

1. Поясніть таку суперечність: з одного боку, різні країни є конкурентами, а з іншого – вони інтегруються. Чому це їм вигідно?
2. Що являє собою грошова система євро? Чому до неї підключилися не всі країни Євросоюзу?

3. На базі вивченого теоретичного матеріалу слід визначити характерні для світового господарства суперечності. Як вони розв'язуються?
4. Які вимоги стоять перед країною, яка інтегрується до Євросоюзу?
5. Що таке міжнародний поділ праці?
6. Назвіть основні причини виникнення міжнародної торгівлі? До яких обмежень у міжнародній торгівлі може вдаватися держава?
7. Назвіть основні етапи розвитку світової валютної системи. Поясніть їх особливості.
8. Вкажіть на причини виникнення та суть глобальних проблем сучасності.
9. Дайте класифікацію глобальних проблем. Назвіть ознаки глобальних проблем.

Питання для поглибленого вивчення

1. Глобалізація як тенденція соціально-економічного розвитку.
2. Транснаціональні корпорації (ТНК) та їх роль у всесвітньому господарстві.
3. Нерівномірність розвитку економіки окремих регіонів та країн світу.
4. Демографічні проблеми людства та загострення глобальних проблем.

Тестові завдання

1. Світове господарство — це:

- а) взаємовідносини між незалежними державами;
- б) сукупність національних економік, пов'язаних між собою господарськими відносинами;
- в) сукупність економічних зв'язків між різними країнами;
- г) зовнішня торгівля.

2. Базовою основою інтернаціоналізації економічних відносин між країнами є:

- а) розвиток продуктивних сил;
- б) зовнішня торгівля;
- в) поглиблення міжнародного поділу праці;
- г) вивіз капіталу;

д) міжнародний кредит.

3. Відкрита економіка має такі ознаки:

- а) участь у міжнародній торгівлі;
- б) надання відповідної інформації про структуру виробництва в країні;
- в) наявність широкої ресурсної бази та місткого внутрішнього ринку;
- г) економіка, яка має високий рівень економічних зв'язків з іншими країнами світу.

4. Транснаціональні корпорації – це компанії, які:

- а) продають свої товари тільки урядам інших країн;
- б) отримують прибуток від торгівлі в країнах, що розвиваються;
- в) мають філіали в інших країнах;
- г) не сплачують податків на свої прибутки.

5. До таких позитивних і негативних наслідків веде пропозиція встановити високі митні тарифи:

- а) захист внутрішнього ринку від іноземних конкурентів;
- б) стимулювання імпорту деяких товарів;
- в) підвищення цін на імпортовані товари;
- г) захист внутрішнього ринку від неефективного місцевого виробництва;
- д) формування нових галузей національного виробництва.

6. Відміна мита на товар, що імпортується, вплине:

- а) на зниження ціни цього товару на внутрішньому ринку;
- б) на зростання споживання даного товару;
- в) на скорочення виробництва даного товару в національній економіці;
- г) всі відповіді правильні.

7. Практично будь-яка національна економіка є:

- а) частиною світової економіки, а тому залежить від неї;
- б) абсолютно відкритою економічною системою і тому цілком залежить від світової економіки;
- в) частиною світової економіки і прагне істотно скоротити свою залежність від неї;
- г) частиною світової економіки і прагне до поширення протекціоністських заходів;

д) правильні відповіді а) і в).

8. Міжнародний поділ праці — це:

- а) система торговельних зв'язків, які склалися в певних часових і територіальних рамках;
- б) спеціалізація окремих країн у межах світового господарства на виробництві певних видів продукції з метою їх реалізації на національному ринку;
- в) система різноманітних форм міжнародного економічного співробітництва, яка передбачає відкритість економіки і вільне переміщення трудових ресурсів;
- г) зосередження окремих стадій єдиного виробничого процесу у різних, найпридатніших для цього країнах;
- д) правильної відповіді немає.

9. В такому з положень неправильно названі наслідки функціонування ЄС:

- а) закладено основи митного союзу;
- б) реалізується домовленість про вільне переміщення робочої сили;
- в) впроваджено єдину валюту.

10. Негативні наслідки інтеграційних процесів у межах ЄС:

- а) зросло безробіття;
- б) знищується частка готової сільськогосподарської продукції;
- в) відбувається вирівнювання заробітної плати на середньому рівні.

11. Завдяки чому прийняті наднаціональним органом закони не суперечать законам, прийнятим національними органами завдяки тому, що:

- а) наднаціональні органи приймають закони лише в межах тих функцій, які добровільно передають їм національні органи;
- б) політичні партії намагаються перед прийняттям наднаціональних законів досягти певної згоди (консенсусу);
- в) внаслідок досягнутого ступеня інтернаціоналізації продуктивних сил.

12. Світове господарство — це:

- а) процес між незалежними країнами;

- б) сукупність національних господарств та економічних зв'язків між ними;
- в) сукупність економічних зв'язків між національними державами.

13. Необхідність економічних зв'язків між незалежними країнами зумовлена:

- а) прагненням народів вижити в умовах надмірного нарощування ядерних потенціалів;
- б) розгортанням НТР;
- в) необхідністю спеціалізації та кооперування виробництва;
- г) потребами у взаємному збагаченні культури.

14. Такі з положень правильно розкривають умови дії закону інтернаціоналізації виробництва:

- а) розвиток транспортної інфраструктури, розгалуженої мережі інформаційних комунікацій;
- б) запровадження конвертованої валюти;
- в) усунення нестабільності в країні;
- г) прийняття досконалих законів;
- д) розвиток сільського господарства.

15. Від таких найважливіших факторів залежить формування інтернаціональної вартості:

- а) від інтенсивності праці в національному та світовому господарствах;
- б) від середньої продуктивності праці в національному і світовому господарствах;
- в) від ступеня складності праці;
- г) від ступеня розвитку одиничного поділу.

16. Найбільші вигоди на світовому ринку має країна:

- а) в якій на виробництво товарів витрачається складніша праця;
- б) в якій на виробництво товарів витрачається складніша, продуктивніша й інтенсивніша праця;
- в) в якій на виробництво товарів витрачається продуктивніша праця.

17. Такі основні причини перешкоджають входженню України як повноправного партнера у світове господарство:

- а) низька конкурентоспроможність її продукції;

- б) нестача кадрів та їх недостатній професійний рівень у сфері управління зовнішньоекономічною діяльністю;
- в) розвиток одиничного поділу праці на міжнародному рівні.

18. Головною причиною становлення і розвитку міжнародної валютної системи було:

- а) інтернаціоналізація продуктивних сил;
- б) формування грошових систем держав;
- в) збільшення масштабів товарообміну на світових ринках;
- г) загострення конкурентної боротьби на міжнародному ринку.

19. Перший етап існування світової валютної системи зазнав краху:

- а) золото перестало виконувати функції засобу обігу і засобу платежу, припинився розмін кредитно-паперових грошей на золото;
- б) посилення нерівномірності розвитку країн, що входили до цієї системи;
- в) зосередження значної частини золотого запасу світу в окремих країнах.

20. Ціна золота згідно з Бреттон-Вудською угодою визначалася:

- а) через фіксовану ринкову ціну на золото;
- б) через вільну ринкову ціну на золото;
- в) частковий обмін доларів на золото.

21. Європейська валютна система (ЄВС) – це:

- а) система курсів європейських валют, що встановлюється на певний період часу;
- б) система курсів європейських валют щодо американського долара;
- в) система валютної інтеграції в Європі.

22. Правильним є таке з визначень сутності конвертованої валюти:

- а) це національна грошова одиниця, що має здатність вільно обмінюватися на іноземні валюти;
- б) це національна грошова одиниця, що має здатність вільно обмінюватися на іноземні валюти й виконувати функції світових грошей;

- в) це валюта, яка на світовому ринку за певним курсом може обмінюватися на золото;
- г) це валюта, яка означає допуск лише зовнішньої конвертованості.

23. Вирішальний чинник визначення конвертованості валюти такий:

- а) величина золотого запасу;
- б) економічна могутність держави;
- в) стабільність валюти;
- г) військовий потенціал країни.

24. Сутність валютного курсу — це:

- а) ціна грошової одиниці, виражена в американських доларах;
- б) ціна грошової одиниці, виражена в грошових одиницях інших країн;
- в) ціна грошової одиниці, виражена у вільно конвертованих валютах.

25. Міжнародна торгівля є взаємовигідною, якщо:

- а) одна сторона має абсолютну перевагу у виробництві одного товару, а друга країна — абсолютною перевагою у виробництві іншого товару;
- б) країна не має абсолютної переваги у виробництві жодного товару;
- в) країни мають порівняну перевагу у виробництві будь-яких товарів;
- г) всі попередні відповіді правильні.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Основи економічної теорії: предмет і функції.
2. Економіка: наука про обмеженість виробничих ресурсів і вибір.
3. Виникнення й основні етапи становлення та розвитку економічної науки.
4. Сучасні напрями та школи економічної думки.
5. Методи пізнання економічних процесів і явищ.
6. Економічні категорії та закони, їх класифікація.
7. Потреби й економічні ресурси: їх сутність та класифікація.
8. Технологічні можливості суспільства. Альтернативні витрати економічного вибору.

9. Крива виробничих можливостей. Закон зростання альтернативних витрат.
10. Сутність і структура економічної системи.
11. Система економічних відносин, їх сутність і структура.
12. Власність та її роль в економічній системі.
13. Типи і види власності, їх взаємодія.
14. Сучасні тенденції розвитку форм власності.
15. Проблеми економічного вибору в різних економічних системах.
16. Форми організації суспільного виробництва.
17. Товарне виробництво, його види й етапи розвитку.
18. Товар і його властивості. Альтернативна вартість.
19. Теорії, що визначають вартість (цінність) товару.
20. Гроші: історія розвитку, сутність, функції.
21. Закон грошового обігу.
22. Економічні умови виникнення й ефективного функціонування ринку.
23. Сутність ринку, його структура та критерії розмежування.
24. Інфраструктура ринку.
25. Моделі та шляхи переходу до ринку.
26. Механізм саморегулювання ринкової економіки.
27. Попит. Закон попиту. Детермінанти попиту.
28. Ринкова пропозиція та її графічна модель. Детермінанти пропозиції.
29. Види цінової еластичності попиту: їх графічне зображення та практичне значення.
30. Види цінової еластичності пропозиції.
31. Діалектична залежність попиту і пропозиції, їх співвідношення. Рівноважна ціна.
32. Ціна в ринковій економіці, її види та функції.
33. Вибір методу ціноутворення на практиці.
34. Конкуренція та її роль у функціонуванні ринкової економіки.
35. Закон конкуренції: сутність, економічна основа та механізм.
36. Типи конкуренції: досконала і недосконала.
37. Методи і способи конкурентної боротьби.
38. Монополія та конкуренція. Антимонопольний закон України.
39. Недоліки й переваги ринкового механізму. Причини фіаско ринку.
40. Теорія граничної корисності та поведінка споживача.

41. Корисність блага. Загальна й гранична корисність.
42. Бюджетні обмеження та криві байдужості. Стан рівноваги споживача.
43. Підприємство (фірма): суть, ознаки, види. Критерії класифікації.
44. Капітал як матеріальна основа підприємницької діяльності.
45. Становлення організаційно-правових форм підприємництва в Україні.
46. Суть, види, структура витрат. Явні та неявні витрати виробництва.
47. Витрати виробництва у короткостроковому періоді. Постійні та змінні витрати.
48. Прибуток як кінцевий результат діяльності підприємства. Норма прибутку.
49. Ринки факторів виробництва і розподіл факторних доходів.
50. Ринок праці: загальна характеристика.
51. Визначення заробітної плати в умовах функціонування ринку праці.
52. Ринок природних ресурсів. Економічна природа ренти. Ціна землі.
53. Земельна рента та її види.
54. Модель кругообігу ресурсів, продуктів, доходу.
55. Система основних макроекономічних показників.
56. Суспільний продукт. Проблема подвійного рахунка.
57. Валовий внутрішній продукт (ВВП): його структура та способи виміру.
58. Номінальний і реальний ВВП. Дефлятор ВВП.
59. Модель макроекономічної рівноваги “сукупний попит — сукупна пропозиція” (“ $AD-AS$ ”).
60. Макроекономічна нестабільність: циклічність розвитку ринкової економіки.
61. Причини циклічного розвитку економіки. Фази класичного ділового циклу. Теорії циклів.
62. Теорія “довгих хвиль” М. Д. Кондратьєва та її місце в економічній науці.
63. Безробіття як наслідок порушення макроекономічної рівноваги.
64. Причини виникнення й типи безробіття.
65. Рівень безробіття. Закон Оукена.

66. Соціально-економічні наслідки безробіття.
67. Інфляція як економічний феномен. Причини інфляції.
68. Види й наслідки інфляції. Крива Філіпса.
69. Динаміка інфляційного процесу в Україні. Антиінфляційна державна політика.
70. Необхідність державного регулювання ринкової економіки.
71. Кейнсіанський та монетарний підходи до економічної ролі держави в ринковій економіці.
72. Державний бюджет, його сутність і структура. Бюджетна політика уряду України.
73. Бюджетний дефіцит і державний борг. Причини виникнення, джерела покриття.
74. Види податків. Крива Лаффера та визначення межі оподаткування.
75. Принципи й форми оподаткування. Основні проблеми і напрями розвитку системи оподаткування в Україні.
76. Механізм грошово-кредитного регулювання. Ринок грошей.
77. Кредит: сутність, джерела, види.
78. Структура сучасної кредитної системи. Роль центрального банку в здійсненні кредитно-грошового регулювання.
79. Ринок цінних паперів. Основні операції, здійснювані на фондовій біржі.
80. Економічне зростання та його типи.
81. Соціальна політика держави. Система соціального захисту населення.
82. Об'єктивні основи та етапи розвитку світового господарства.
83. Міжнародний поділ праці, теорія порівняльних переваг.
84. Міжнародна міграція капіталу та робочої сили.
85. Світова валютна система, основні етапи її розвитку.
86. Економічні аспекти глобальних проблем.
87. Соціально-економічна політика держави в період ринкової трансформації суспільства.
88. Необхідність і шляхи ринкової трансформації економіки України.
89. Стан і перспективи розвитку економіки України.
90. Об'єктивні основи формування та розвитку національної економіки України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. *Баб'як М. М., Пешенкова Л. А., Рибчук А. В.* Економічна теорія: Навч. посіб. — К.: ЦНЛ, 2005.
2. *Базилевич В. Д., Базилевич К. С.* Ринкова економіка: основні поняття і категорії: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007.
3. *Бутук О. І., Волкова Н. І.* Економічна теорія: тренінг курс: Навч. посіб. — К.: Знання, 2007.
4. *Вступ до економічної теорії: Підручник: 3-тє вид., допов. / За ред. З. Ватаманюка.* — Львів, 2006.
5. *Економічна теорія: Політекономія: Підручник / За ред. В. Д. Базилевича — 7-е вид., перероб. і допов.* — К.: Знання-Прес, 2008.
6. *Єщенко П. С., Палкін Ю. І.* Сучасна економіка: Навч. посіб. — К.: Вища шк., 2005.

Додаткова

7. *Білецька Л. В., Білецький О. В., Савич В. І.* Економічна теорія: політекономія, мікроекономіка, макроекономіка: Навч. посіб. — К.: Знання, 2005.
8. *Гальчинський А. С., Єщенко П. С., Палкін Ю. І.* Основи економічних знань: 2-ге вид. — К.: Знання-Прес, 2003.
9. *Дзюбик С. Д., Ривак О. С.* Основи економічної теорії: Навч. посіб. — К.: Знання, 2006.
10. *Добрынин А. И., Журавлева Г. П.* Общая экономическая теория. — СПб: Питер, 2001.
11. *Економічна теорія / За ред. В. М. Тарасовича.* — К., 2006.
12. *Економічна теорія: макро- і мікроекономіка / За ред. З. Ватаманюка та С. Панчишина.* — К.: Альтернатива, 2004.
13. *Камаев В. Д.* и др. Экономическая теория: Учебник. — М.: ВЛАДОС, 1998.
14. *Кулішов В. В.* Основи економічної теорії: Підручник. — Львів, 2005.
15. *Основи економічної теорії: політекономічний аспект / За ред. Г. Н. Климка, В. П. Нестеренка: 4-те вид.* — К.: Знання-Прес, 2005.
16. *Основи економічної теорії: Підручник / За ред. В. А. Предборського* — К.: —Кондор, 2002.

17. *Політекономія*: Навч. Посіб. / За заг. ред. Г. А. Оганяна. — К.: МАУП, 2003.
18. *Уразов А. У.* Основи економічної теорії: Навч. посіб. / А. У. Уразов, П. В. Маслак, І. В. Саух. — К.: МАУП, 2007.
19. *Чепінога В. Г.* Основи економічної теорії: Навч. посіб. — К.: Юрінком-Інтер, 2005.

Закони і законодавчі акти

1. *Закон* України “Про власність” // Відомості Верховної Ради (ВВР) України. — 1991.— № 20.
2. *Закон* України “Про приватизацію невеликих державних підприємств (Малу приватизацію)” // ВВР України. — 1992.— № 24.
3. *Закон* України “Про приватизацію майна державних підприємств” // ВВР України. — 1997.— № 24.
4. *Закон* України “Про банки і банківську діяльність” // ВВР України. — 1991.— № 25.
5. *Закон* України “Про зайнятість населення” // ВВР України. — 2000.— № 14.
6. *Закон* України “Про товарну біржу” // ВВР України. — 1992.— № 10.
7. *Закон* України “Про цінні папери і фондову біржу” // ВВР України. — 1991.— № 38.
8. *Закон* України “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності” // ВВР України. — 1999.— № 21.
9. *Закон* України “Про підприємництво” // ВВР України. — 1991.— № 14.
10. *Закон* України “Про господарські товариства” // ВВРи України. — 1991.— № 49.
11. *Закон* України “Про оподаткування прибутку підприємств” // ВВР України. — 2003.
12. *Закон* України “Про захист прав споживачів” // ВВР України. — 1991.— № 30.
13. *Закон* України “Про плату за землю” // ВВР України. — 1992.— № 38.
14. *Господарський кодекс* України: Наук.-практич. коментар // За заг. ред. В. К. Мамутова. — К.: Юрінком Інтер, 2004
15. *Земельний кодекс* України // ВВР України. — 2002.— № 10.
16. *Цивільний кодекс* України: Коментар. — Харків, 2003.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Основи економічної теорії”	4
Зміст дисципліни “Основи економічної теорії”	5
Питання для самоперевірки	63
Список літератури	67

Відповідальний за випуск	<i>А. Д. Вегеренко</i>
Редактор	<i>О. М. Коваленко</i>
Комп’ютерне верстання	<i>І. О. Музика</i>

Зам. № ВКЦ-4256

Формат 60 84/₁₆. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП

ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. XX

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*